

Om een vinger achter deze problematiek te krijgen, wil de vereniging kleine kernen noord-brabant meer inzicht in de kansen en bedreigingen van zeer kleine kernen. Daarom heeft ze het PON opdracht gegeven onderzoek te doen naar de positie van deze dorpjes. Dat is gedaan door literatuurstudie en twee groepsgesprekken in Langeweg en Nederwetten met inwoners uit de kleinste kernen. In deze brochure staan de belangrijkste conclusies. De uitkomsten van het onderzoek moeten inzicht geven in de positie van de zeer kleine kernen en handvatten bieden voor verbetering van de leefbaarheid.

Redactie René Stevens, Chaam
Projectverantwoordelijken Tiny Leenders en Frans Vriens
Grafisch Ontwerp Van Riet Ontwerpers, 's-Hertogenbosch
Drukwerk Drukkerij Gianotten, Tilburg

Vereniging kleine kernen noord-brabant
 Postbus 90123
 5000 LA Tilburg
Telefoon (013) 535 15 35
Fax (013) 535 81 69
E-mail info@vkknoordbrabant.nl

De voorstudie is verricht door het PON in opdracht van de vereniging kleine kernen noord-brabant.

Het ene kleine dorp is het andere niet

Kansen en bedreigingen voor de zeer kleine kern

Inleiding

Leefbaarheid staat sinds een aantal jaren hoog op de politieke en maatschappelijke agenda. Een leefbaar dorp staat voor een dorp waar het prettig wonen, werken en vertoeven is. Veel projecten die bijdragen aan behoud of verbetering van de leefbaarheid richten zich echter op de 'grotere' kleine kern.

Voor zeer kleine kernen tot ongeveer 800 inwoners liggen de kaarten vaak anders. Deze kleine dorpskernen zijn vaak zo gering van omvang dat er geen voorzieningen meer zijn en er onvoldoende draagvlak is voor het realiseren van starters- of seniorenwoningen. Het water stijgt sommige dorpsraden naar de lippen en dat roept de vraag op hoe het verder moet met de zeer kleine kern.

De positie van de zeer kleine kern

Inwoners zijn trots op hun dorp

Inwoners van de kleinste kernen zijn trots op hun dorp, wonen er met veel plezier en willen dat ook zo houden. Traditioneel scoren saamhorigheid, sociale cohesie, het op elkaar aangewezen zijn en tegelijkertijd de vrijheid van het buiten wonen zeer hoog. Het gemis van een aantal voorzieningen wordt daarbij op de koop toe genomen. In bijna alle dorpen ziet men echter ontwikkelingen die voornamelijk de saamhorigheid (op termijn) in de weg zouden kunnen staan.

De ene kern is de andere niet

Het klinkt als een open deur, maar de verschillen tussen kleine kernen zijn groot. Overeenkomsten zijn er onder andere in het beperkt aantal inwoners, rust en ruimte, saamhorigheid, weinig voorzieningen en trots. De verschillen zijn groter en liggen op het vlak van wel of geen basisvoorzieningen, aantrekkelijkheid van de woonomgeving, de nabijheid van een grote kern of stad, de relatie met het gemeentebestuur en de mogelijkheden tot uitbreiding.

Inwoners Effen/Liesbos

“De school is gesloten waardoor ‘losse’ contacten af zijn genomen. Het verenigingsleven is daarna wel sterk gegroeid. Helaas is het contact met de gemeente Breda slecht. We vinden het belangrijk dat het landelijk karakter behouden blijft.”

Getalscriterium is niet doorslaggevend

Het onderscheid tussen kleinste en kleine kernen wordt niet verklaard door het getal van boven of onder de 800 inwoners. Het kunnen behouden van de school, het dorps huis en enkele sterkere verenigingen (zoals de voetbalclub en de muziekvereniging), de aantrekkelijkheid voor jonge gezinnen en de positie van nieuwkomers bepalen vooral of de leefbaarheid wordt aangetast.

Basisschool is hét ijkpunt beleving leefbaarheid

Sluiting van de basisschool zien inwoners als de voorbode van een verdere neergang van het dorp, omdat het dorp dan niet meer aantrekkelijk is voor jonge gezinnen. Op het moment dat een school dreigt te sluiten gaan dorpen op zoek naar nieuwe mogelijkheden, kiezen voor forse uitbreidingen of haken op allerlei manieren aan bij andere gemeentelijke scholen.

Gemeenschapshuis, vitaliteit kerk en verenigingen

Het karakter van het dorp en de daaraan gekoppelde leefbaarheid worden naast het hebben van een basisschool verbonden aan andere ontmoetingsplekken. Het gemeenschapshuis, de kerk, de voetbalclub en de muziekvereniging zijn daarvan de meest aansprekende voorbeelden.

Nog verder uit te werken thema's

Uit de voorstudie komt een aantal achtergrondthema's naar voren die nader onderzocht moeten worden, namelijk: spanning tussen welbevinden en leefbaarheid, spanning tussen rust en ruimte en een vitaal dorp, spanningen tussen autochtonen en nieuwkomers, groei en behoud van het huidige karakter van het dorp, de nieuwe dorpsbewoner in het buitengebied en ontwikkelingen waarop de inwoners geen grip meer hebben. De vereniging kleine kernen noord-brabant gaat zich de komende jaren verder op deze thema's richten.

Een evenwichtige bevolkingsopbouw

Dorpen met een scheve bevolkingsgroei doordat er weinig jongeren en jonge gezinnen wonen, worden gezien als minder leefbare dorpen. Starterswoningen en nieuwbouw in de kern zijn geen doel op zich, maar een mogelijkheid om de eigen jongeren te behouden voor het dorp.

Eigenschappen van nieuwkomers

Over nieuwkomers wordt verschillend gedacht. Als ze meedoen aan het verenigingsleven, integreren in het dorpsleven en/of kinderen meebrengen, worden ze met open armen ontvangen. Als de indruk ontstaat dat de vrijkomende woningen worden ingenomen door mensen die daar alleen komen wonen voor individueel genot, ontstaan er spanningen. Ze worden dan gezien als aantasters van de leefbaarheid en vitaliteit van het dorp.

Relatie met het gemeentebestuur

De verhouding met het gemeentebestuur is een belangrijk onderwerp in de mogelijkheden om de leefbaarheid van de kern op peil te houden of te verbeteren. Veel inwoners van de kleinste kernen geven aan 'aan de achterste mem' te hangen. Vooral het getalscriterium (weinig kiezers, geen eigen raadsleden, geen wethouder) veroorzaakt dit gevoel. Anderen ervaren juist dat er de laatste jaren veel aandacht is voor de problematiek van de kleinste kernen.

Inwoners Nederwetten

“Alles is leuk in Nederwetten, vooral de voetbalvereniging. Het is een gezellig en dynamisch dorp met veel betrokkenheid. De gemeente Nueneem neemt de leefbaarheid serieus. Er is een sterke mate van saamhorigheid in het dorp.”

Inwoners Heukelom

“We zijn een groen dorp en willen niet ingelijfd worden door de stad. Het is een gezellig dorp, mede door de aanwezigheid van acht verenigingen. Voorzieningen als een school en winkels zijn er niet, mensen gaan naar de omliggende grotere plaatsen.”

‘De behoefte is anders dan vroeger’

Jacqueline Pop en Kees Schepers zijn lid van de stichting Leefbaarheid De Heen. Voor beiden is een prettige woonomgeving in het kleine West-Brabantse dorpje belangrijk. Er is de afgelopen decennia veel veranderd, maar veel van het goede is behouden.

In de tijd dat de ouders van Kees de bakkerij nog hadden, telde De Heen veel voorzieningen en verenigingen. Anno 2009 zijn alleen de voetbalvereniging, ontspanningsvereniging Relax, de basisschool, gemeenschapshuis De Stelle, een café en een klein winkeltje voor de eerste levensbehoeften er nog. Kees vindt dat niet erg. “De behoefte van mensen is anders dan vroeger. Inwoners zijn mobiel en zijn met andere dingen bezig. Belangrijk is dat de basis behouden is gebleven: de basisschool en de voetbalvereniging.” Jacqueline: “De leefbaarheid is goed als je mobiel bent. Maar voor ouderen of

mensen die zich niet goed kunnen verplaatsen, is het moeilijker. Ook moet nog hard gewerkt worden om het karige verenigingsleven in stand te houden.” De gemeente Steenberghe neemt de leefbaarheid in de zeer kleine kernen serieus. “Er zijn de afgelopen jaren dingen ten goede veranderd en de gemeente heeft zelf het initiatief genomen tot een dorpsontwikkelingsplan”, aldus Jacqueline. De gemeente weet de stichting Leefbaarheid De Heen ook goed te vinden. In de toekomst is het verder uitbouwen van toerisme en recreatie één van de mogelijkheden om de leefbaarheid te behouden. Het dorp heeft een kleine jachthaven en een bescheiden camping. Verder is ook bescheiden woningbouw voor starters en senioren belangrijk. “Jarenlang is er nauwelijks gebouwd en nu ligt er een plan voor veertien woningen. Op die manier krijgen jongeren uit het dorp ook de kans om hier te blijven.”